

B9-0108/2019

2.10.2019

PASIŪLYMAS DĖL REZOLIUCIJOS

pateiktas siekiant užbaigti diskusijas dėl Tarybos ir Komisijos pareiškimų

pagal Darbo tvarkos taisyklių 132 straipsnio 2 dalį

dėl užsienio subjektų kišimosi į rinkimus bei dezinformacijos vykstant nacionaliniams ir Europos demokratiniais procesams
(2019/2810(RSP))

**Roberta Metsola, Tomas Tobé, Danuta Maria Hübner, Vladimír Bilčík,
Michael Gahler**

PPE frakcijos vardu

Iratxe García Pérez, Kati Piri, Claude Moraes

S&D frakcijos vardu

Sophia in 't Veld, Pascal Durand

RENEW frakcijos vardu

Gwendoline Delbos-Corfield, Tineke Strik, Alice Kuhnke, Viola

Von Cramon-Taubadel, Catherine Rowett, Alexandra Geese

Verts/ALE frakcijos vardu

Anna Fotyga, Witold Jan Waszczykowski, Jacek Saryusz-Wolski, Ryszard

Czarnecki, Roberts Zīle

ECR frakcijos vardu

Europos Parlamento rezoliucija dėl užsienio subjektų kišimosi į rinkimus bei dezinformacijos vykstant nacionaliniams ir Europos demokratiniais procesams (2019/2810(RSP))

Europos Parlamentas,

- atsižvelgdamas į Europos Sąjungos sutartį (ES sutartį), Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV), ES pagrindinių teisių chartiją, visų pirma į jos 7, 8, 11, 12, 39, 40, 47 ir 52 straipsnius, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, visų pirma į jos 8, 9, 10, 11, 13, 16 ir 17 straipsnius, ir į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolą, visų pirma į jo 3 straipsnį,
- atsižvelgdamas į 1966 m. gruodžio 16 d. Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių paktą, ypač į jo 2, 17, 19, 20 ir 25 straipsnius,
- atsižvelgdamas į 2018 m. balandžio 26 d. Komisijos komunikatą „Europos kova su internetine dezinformacija“ (COM(2018) 0236),
- atsižvelgdamas į 2019 m. birželio 14 d. Komisijos ir Sąjungos vyriausiosios įgaliotinės užsienio reikalams ir saugumo politikai bendrą komunikatą dėl Kovos su dezinformacija veiksmų plano įgyvendinimo ataskaitos (JOIN(2019)0012),
- atsižvelgdamas į 2018 m. spalio 18 d. Europos Vadovų Tarybos išvadas,
- atsižvelgdamas į tyrimą „Kova su dezinformacija automatinėmis priemonėmis“ (angl. *Automated tackling of disinformation*), kurį 2019 m. kovo 15 d. paskelbė Europos Parlamento Parlamentinių tyrimų paslaugų generalinis direktoratas¹,
- atsižvelgdamas į savo 2019 m. kovo 12 d. rezoliuciją dėl grėsmių saugumui, susijusių su Kinijos technologijų plitimu ES, ir galimų ES lygmens veiksmų siekiant jas mažinti²,
- atsižvelgdamas į savo 2016 m. lapkričio 23 d. rezoliuciją dėl ES strateginės komunikacijos, siekiant neutralizuoti prieš ją nukreiptą trečiųjų šalių propagandą³,
- atsižvelgdamas į savo 2019 m. kovo 13 d. rekomendaciją Tarybai, Komisijai ir Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Sąjungos vyriausiajai įgaliotinei užsienio reikalams ir saugumo politikai dėl veiksmų, kurių ėmėsi EIVT, praėjus dvejiems metams po to, kai buvo priimtas EP pranešimas dėl ES strateginės komunikacijos, siekiant neutralizuoti prieš ją nukreiptą trečiųjų šalių propagandą, apžvalgos⁴,
- atsižvelgdamas į 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą

¹ Parlamentinių tyrimų paslaugų generalinio direktorato Mokslinio perspektyvų tyrimo skyrius, 2019 m. kovo 15 d.

² Priimti tekstai, P8_TA(2019)0156.

³ OL C 224, 2018 6 27, p. 58.

⁴ Priimti tekstai, P8_TA(2019)0187.

Nr. 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių)⁵, ir į vykdomą jos reformą,

- atsižvelgdamas į savo 2018 m. spalio 25 d. rezoliuciją dėl „Cambridge Analytica“ naudojimosi „Facebook“ naudotojų duomenimis ir poveikio duomenų apsaugai⁶,
 - atsižvelgdamas į savo 2018 m. gruodžio 12 d. rezoliuciją dėl metinės bendros saugumo ir gynybos politikos įgyvendinimo ataskaitos⁷,
 - atsižvelgdamas į 2019 m. liepos 24 d. Komisijos komunikatą „Devynioliktoji pažangos, padarytos kuriant tikrą veiksmingą saugumo sąjungą, ataskaita“ (COM(2019)0353),
 - atsižvelgdamas į 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)⁸,
 - atsižvelgdamas į 2018 m. birželio 6 d. Komisijos pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl 2021–2027 m. Skaitmeninės Europos programos sudarymo (COM(2018)0434),
 - atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 132 straipsnio 2 dalį,
- A. kadangi valstybinių ir nevalstybinių subjektų iš trečiųjų šalių pastangos daryti įtaką sprendimų priėmimui ES ir jos valstybėse narėse ir spaudimas ES sutarties 2 straipsnyje įtvirtintoms vertybėms piktaivališkai kišantis yra platesnės tendencijos, kurią visame pasaulyje patiria demokratinės valstybės, dalis;
- B. kadangi kišamasis iš užsienio gali būti vykdomas pačiais įvairiausiais būdais, įskaitant dezinformacijos kampanijas socialinėje žiniasklaidoje viešajai nuomonei formuoti, su rinkimais susijusius kibernetinius išpuolius ir tiesioginę bei netiesioginę finansinę paramą politiniams veikėjams;
- C. kadangi užsienio kišimasis į rinkimus ES yra didžiulis iššūkis, nes kelia rimtą grėsmę Europos demokratinėms visuomenėms ir institucijoms, pagrindinėms teisėms ir laisvėms, teisinei valstybei, saugumui, ekonominei gerovei bei galiausiai pačiam Europos suverenitetui;
- D. kadangi pasauliniais žmonių ir ekonomikų ryšiais, palaikomais naudojantis skaitmeninėmis priemonėmis, ir naujosiomis technologijomis taip pat naudojasi ir piktnaudžiauja tos valstybės, kurios kišasi į kitų valstybių reikalus; kadangi žiniasklaida, ypač socialinės platformos, gali būti lengvai naudojamos siekiant skleisti dezinformaciją;

⁵ OL L 201, 2002 7 31, p. 37.

⁶ Priimti tekstai, P8_TA(2018)0433.

⁷ Priimti tekstai, P8_TA(2018)0514.

⁸ OL L 119, 2016 5 4 p. 1.

- E. kadangi būtina didinti sąmoningumą apie Rusijos dezinformacijos kampanijas, nes tai vienas pagrindinių Europoje skleidžiamos dezinformacijos šaltinių;
- F. kadangi į Europos viešąsias diskusijas piktavališkai kišasi valstybiniai ir nevalstybiniai subjektai ne tik iš Rusijos, bet ir iš kitų iš trečiųjų šalių;
- G. kadangi 2019 m. birželio mėn. Komisijos atlikta preliminari analizė parodė, kad priemonės, kurių imtasi siekiant apsaugoti Europos Parlamento rinkimų sąžiningumą, padėjo apriboti užsienio valstybių ir nevalstybinį kišimąsi į 2019 m. gegužės mėn. Europos Parlamento rinkimus;
- H. kadangi ES sėkmingai įgyvendino keletą priemonių, kuriomis siekiama sumažinti užsienio įtaką 2019 m. Europos Parlamento rinkimams ir išsaugoti jų nepažeidžiamumą, įskaitant Kovos su dezinformacija praktikos kodeksą, Skubių pranešimų sistemą ir Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklą; kadangi Komisija paskelbė apie savo ketinimą imtis tolesnių veiksmų šiems klausimams spręsti;
- I. kadangi ES labai priklausoma nuo užsienio technologijų, programinės įrangos ir infrastruktūros, dėl kurių ji gali būti labiau pažeidžiama, kai užsienio šalys kišasi į jos rinkimus;
- J. kadangi piktavališkų veiksmų mastas yra toks, kad reikia suderinto Europos atsako, apimančio kelias viena kitą papildančias kryptis;
- K. kadangi už kovą su dezinformacija ir užsienio šalių rinkiminiu kišimusi yra atsakingos ne tik valdžios institucijos, bet ir interneto bei socialinės žiniasklaidos bendrovės, kurios dėl šios priežasties turėtų bendradarbiauti siekdamos šio tikslo nekenkdamos žodžio laisvei ir netapdamos privatizuotomis cenzūros institucijomis;
- L. kadangi atlikus kelis tyrimus paaiškėjo, kad esminės rinkimų taisyklės buvo pažeistos ar apeitos, visų pirma galiojančios nuostatos dėl kampanijų finansavimo skaidrumo, taip pat buvo teigiama, kad ne pelno organizacijos iš trečiųjų šalių, ypač iš Rusijos, vykdo politines išlaidas;
- M. kadangi įvykiai, apie kuriuos buvo pranešta, susiję su užsienio šalių kišimusi į rinkimus, rodo, kad esama pastaraisiais metais besikartojančios sisteminės tendencijos;
- N. kadangi iki 2020 m. pabaigos valstybėse narėse turi būti surengta daugiau nei 50 prezidento, nacionalinio, vietinio ar regioninio lygmens rinkimų;
 - 1. pabrėžia, kad žodžio ir saviraiškos laisvė, privatumo ir asmens duomenų apsauga bei žiniasklaidos pliuralizmas yra atsparių demokratinių visuomenių pagrindas ir kad tai yra geriausia apsauga nuo dezinformacijos kampanijų ir priešiškos propagandos priemonė;
 - 2. mano, kad kišimasis į kitų šalių rinkimus pažeidžia žmonių teisę dalyvauti savo šalies valdyme tiesiogiai ar per laisvai pasirinktus atstovus, kaip įtvirtinta Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, ir toks kitų valstybių kišimasis yra tarptautinės teisės pažeidimas netgi tais atvejais, kai nenaudojamos karinės pajėgos ir nekeliama grėsmė teritoriniam vientisumui arba politiniam nepriklausomumui;

3. mano, kad laisvi ir sąžiningi rinkimai yra demokratinio proceso pagrindas, todėl ragina ES institucijas ir valstybes nares imtis ryžtingų veiksmų šiuo klausimu, įskaitant būsimą svarstymų dėl ES ateities procesą;
4. reiškia didelį susirūpinimą dėl to, kad rengiantis visiems pagrindiniams nacionaliniams ir Europos Parlamento rinkimams, kaskart atsiranda kišimosi įrodymų, kurie dažnai rodo užsienio įtaką, ir dažnai šis kišimasis būna naudingas prieš ES nusistačiusiems, ekstremistiniams ir populistiniams kandidatams, o tokiu kišimusi nusitaikoma į konkrečias mažumas ir pažeidžiamas grupes siekiant trukdyti kurti demokratines ir vienodų galimybių visuomenes;
5. pripažįsta, kad didžioji dauguma valstybių narių yra visiškai arba iš dalies uždraudusios politinėms partijoms ir kandidatams priimti iš užsienio aukojamas lėšas; susirūpinęs primena, kad net ir tais atvejais, kai įstatymais ribojami politinio finansavimo šaltiniai, užsienio subjektai randa būdų juos apeiti ir teikia paramą savo sąjungininkams, suteikdami paskolas per užsienio bankus ir sudarydami pirkimo bei prekybos sutartis, ir palengvindami finansinę veiklą;
6. reiškia didelį susirūpinimą dėl itin pavojingo Rusijos propagandos pobūdžio ir ragina Komisiją ir Tarybą parengti veiksmingą ir išsamią strategiją, kaip greitai ir patikimai kovoti su Rusijos dezinformacijos strategijomis;
7. susirūpinęs pažymi, kad nuo 2019 m. sausio mėn. Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupės dokumentais patvirtintų Rusijos šaltiniams priskiriamų dezinformacijos atvejus skaičius nuo 2018 m. (434 atvejai) per tą patį laikotarpį 2019 m. padidėjo daugiau nei dvigubai (998 atvejai);
8. be to, griežtai smerkia vis agresyvesnius valstybinių ir nevalstybinių subjektų iš trečiųjų šalių veiksmus, kuriais siekiama susilpninti ar sugriauti Europos demokratiškas valstybių normatyvinius pamatus ir principus bei visų narystės ES siekiančių šalių suverenumą Vakarų Balkanuose ir Rytų partnerystės šalyse, taip pat daryti įtaką rinkimams ir remti ekstremistinius judėjimus, atsižvelgiant į tai, kad kibernetinių išpuolių mastas nuolat auga;
9. pripažįsta paslaugų teikėjų ir platformų savanoriškų veiksmų kovojant su dezinformacija teigiamą poveikį, įskaitant Praktikos kodekse įtvirtintas naujas taisykles, kuriomis didinamas rinkimų reklamos socialinėje žiniasklaidoje skaidrumas, taip pat Komisijos ir valstybių narių praėjusiais metais įgyvendintas priemonės ir primena joms tenkančią bendrą atsakomybę kovojant su dezinformacija;
10. primena savo 2018 m. spalio 25 d. rezoliuciją, kurioje, atsižvelgdamas į „Cambridge Analytica“ skandalą, Europos Parlamentas paragino „Facebook“ taikyti įvairias priemones, kad būtų užkirstas kelias naudojimuisi socialine platforma siekiant kištis į rinkimus; pažymi, kad „Facebook“ į daugumą šių prašymų neatsižvelgė;
11. mano, kad kišimasis į rinkimus vienoje valstybėje narėje veikia visą ES, nes jis gali daryti poveikį ES institucijų sudėčiai; mano, kad šių grėsmių negali įveikti nei vien pačios nacionalinės valdžios institucijos, veikiančios atskirai, nei vien privataus sektoriaus savireguliacija, o joms reikalingas koordinuotas daugiapakopis įvairių suinteresuotųjų subjektų atsakas; mano, kad teisinė sistema, skirta kovai su hibridinėmis

grėsmėmis, įskaitant kibernetinius išpuolius ir dezinformaciją, turėtų būti sukurta ir ES, ir tarptautiniu lygmeniu, kad ES galėtų užtikrinti tvirtą atsaką;

12. tačiau dar kartą pakartoja, kad reikia sukurti tvirtą bendrą Europos politiką, kad būtų veiksmingai reaguojama ir į užsienio kišimąsi, ir į dezinformacijos kampanijas, pasitelkiant tvirtą ES komunikaciją su interneto platformomis ir paslaugų teikėjais;
13. ragina visus susijusius veikėjus toliau dėti pastangas siekiant užtikrinti, kad demokratinis procesas ir rinkimai būtų apsaugoti nuo užsienio valstybinio ir nevalstybinio kišimosi ir manipuliavimo; ypač atkreipia dėmesį į tai, kad reikia gerinti žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumą ir pilietinį švietimą nuo ankstyvo amžiaus, kad asmenys, į kuriuos nukreiptos dezinformacijos kampanijos galėtų nustatyti, kokia informacija yra neobjektyvi; todėl ragina valstybes nares į savo mokyklų programas įtraukti specialius mokymo priemonių naudojimo raštingumo kursus ir rengti informavimo kampanijas, skirtas gyventojų, kurie yra labiau pažeidžiami dezinformacijos požiūriu, grupėms;
14. yra susirūpinęs dėl to, kad ES labai priklausoma nuo užsienio technologijų ir įrangos; pabrėžia, kad ES turi siekti didinti savo pajėgumus, nes tai apribos užsienio subjektų piktybiško kišimosi į rinkimus galimybes;
15. dar kartą ragina Komisiją ir valstybes nares sukurti inovacijoms palankią aplinką, pagrįstą rinkos ekonomikos ir pagrindinių teisių apsaugos principais, kad Europos įmonės galėtų išnaudoti visą savo potencialą ir pasinaudoti šių teisių apsauga kaip konkurenciniu pranašumu;
16. ragina, be kita ko, pasitelkiant programą „Europos horizontas“ ir Skaitmeninės Europos programą, nacionalinėmis ir Europos lėšomis stiprinti pajėgumus, skirtus kovai su strategine priešišku trečiųjų šalių komunikacija, ir keistis informacija ir geriausia praktika šioje srityje, įskaitant tiek pagal dabartinę, tiek pagal laikotarpio po 2020 m. daugiametę finansinę programą; pabrėžia, kad į tokias programas turėtų būti įtrauktos tinkamos apsaugos priemonės siekiant užtikrinti, kad būtų griežtai laikomasi tarptautinės teisės ir žmogaus teisių, ypač tais atvejais, kai finansuojamos trečiosios šalys;
17. pabrėžia, kad sprendžiant nepatikrinto arba vienašalio tendencingos informacijos, kuria kenkiama piliečių pasitikėjimui nepriklausoma žiniasklaida, problemą, reikia tiek tradicinės, tiek naujosios žiniasklaidos srityse toliau remti ir puoselėti atsakingą žurnalistiką ir redakcinę atsakomybę;
18. pabrėžia, kad labai svarbu remti viešąsias žiniasklaidos priemones, kurios finansiškai nepriklausomos nuo privačių finansavimo šaltinių, ir todėl gali teikti kokybišką ir nešališką informaciją plačiajai visuomenei, kartu užtikrinant ir išlaikant jų nepriklausomumą nuo politinio kišimosi;
19. pakartoja, kad palaiko vertingą Europos demokratijos fondo darbą remiant organizacijas, kurios kovoja su melagingomis naujienomis ir dezinformacija;
20. mano, kad ES turėtų ieškoti praktinių sprendimų, kaip remti ir stiprinti demokratinę, nepriklausomą ir įvairią žiniasklaidą ES kaimyninėse ir Vakarų Balkanų šalyse, kurios

yra kandidatės stoti į ES;

21. ragina ES Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupę padaryti nuolatine Europos išorės veiksmų tarnybos struktūra, numatant gerokai didesnį finansavimą ir didesnį darbuotojų skaičių nei iki šiol;
22. atkreipia dėmesį į tai, kad dėl kišimosi į rinkimus internete ir dezinformacijos kampanijų keliamos rizikos sudėtingumo, siekiant nustatyti ir valdyti šią riziką, reikalingas tarpsektorinis bendradarbiavimas, kuriame dalyvautų kompetentingos institucijos ir suinteresuotieji subjektai;
23. ragina Komisiją rinkiminę įrangą laikyti ypatingos svarbos infrastruktūra, siekiant užtikrinti atsakomuosius veiksmus tuo atveju, jeigu būtų pažeista TIS direktyva⁹;
24. primena, kad didelė šių piktavališkų kišimosi veiksmų dalis yra Europos duomenų apsaugos ir privatumo taisyklių pažeidimas; ragina nacionalines duomenų apsaugos institucijas visapusiškai naudotis savo įgaliojimais tirti duomenų apsaugos pažeidimus ir taikyti atgrasomąsias sankcijas ir baudas;
25. pakartoja savo raginimą, kad valstybės narės, padedamos Eurojusto, atliktų tyrimus dėl įtarimų, jog užsienio jėgos neteisėtai naudoja internetinę politinę erdvę;
26. ragina Komisiją toliau stebėti užsienio valstybių kišimosi poveikį visoje Europoje ir vykdyti išipareigojimą, kurį iškilmingai prisiėmė išrinktoji jos pirmininkė Ursula von der Leyen – „mažinti išorės intervencijos į mūsų Europos Parlamento rinkimus grėsmę“¹⁰;
27. ragina būsimą Komisijos pirmininko pavaduotoją ir Sąjungos vyriausiąjį įgaliotinį užsienio reikalams ir saugumo politikai kovą su dezinformacija padaryti pagrindiniu užsienio politikos tikslu;
28. ragina Komisiją įvertinti galimus teisėkūros ir ne teisėkūros veiksmus, dėl kurių gali įsikišti socialinės žiniasklaidos platformos, siekiant sistemingai ženklinti robotų skelbiamą turinį, peržiūrėti algoritmus, kad jie būtų kuo nešališkesni, ir uždaryti asmenų, vykdančių neteisėtą veiklą, kuria siekiama trikdyti demokratinius procesus arba kurstyti neapykantą kurstančias kalbas, paskyras, kartu nepažeidžiant žodžio laisvės;
29. ragina Komisiją ir valstybes nares remti viešąsias institucijas, ekspertų grupes, NVO ir vietas lygmens interneto aktyvistus, dirbančius propagandos ir dezinformacijos klausimais, ir teikti finansavimą bei paramą visuomenės informavimo kampanijoms, kuriomis siekiama didinti ES piliečių atsparumą dezinformacijai;
30. primena, kad atskleidžiant informaciją viešojo intereso labui, svarbus informatorių vaidmuo – demokratijos ir valdymo apsaugos priemonė; ragina Europos Tarybos

⁹ 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/1148 dėl priemonių aukštam bendram tinklų ir informacinių sistemų saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti, OL L 194, 2016 7 19, p. 1.

¹⁰ 2019–2024 m. kadencijos Europos Komisijos politinės gairės „Daugiau siekianti Sąjunga. Mano Europos darbotvarkė“ (2019), https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_lt.pdf - p. 21.

valstybių narių valdžios institucijas nustatyti ir skleisti informavimo apie pažeidimus politiką, remiantis 20 principų, nustatytų Rekomendacijoje CM/Rec(2014)6, laikymusi; primena neseniai priimtą direktyvą dėl informatorių apsaugos;

31. primena, kad ES skiria 4 175 mln. EUR veiksams, kuriais siekiama remti žiniasklaidos laisvę ir tiriamąją žurnalistiką, įskaitant reagavimo į spaudos ir žiniasklaidos laisvės pažeidimus mechanizmą ir juntamą žurnalistų apsaugą;
32. mano, kad ES gali apsaugoti savo demokratinius procesus tik laikydamasi holistinio požiūrio į užsienio, autoritarinį kišimąsi ir spręsdama visų demokratinio valdymo aspektų ir institucijų, įskaitant Europos politines partijas, pažeidžiamumo problemą;
33. ragina Komisiją ir valstybes nares pradėti diskusijas su suinteresuotaisiais subjektais ir tarptautiniais partneriais, taip pat ir tarptautiniuose forumuose, siekiant sustiprinti jų veiksmus kovojant su hibridinėmis grėsmėmis;
34. pabrėžia, kad NATO yra svarbi priemonė, suteikianti Europai galimybę sustiprinti transatlantinius ryšius ir padidinti Europos ir Šiaurės Amerikos atsparumą dezinformacijai;
35. ragina Komisiją spręsti klausimą dėl Europos politinių partijų ir fondų užsienio finansavimo, nesudarant kliūčių kurti Europos viešąją erdvę, kuri būtų už Europos Sąjungos ribų, ir pradėti diskusiją su valstybėmis narėmis siekiant spręsti šiuos klausimus, susijusius su jų nacionalinėmis politinėmis partijomis ir fondais;
36. mano, kad būtų galima toliau svarstyti, ar Parlamente turėtų būti įsteigtas specialus užsienio kišimosi į rinkimus ir dezinformacijos reikalų komitetas;
37. paveda Pirmininkui perduoti šią rezoliuciją Komisijai, Tarybai ir valstybių narių vyriausybėms bei parlamentams.